

HOSTOLES

Nom de la vall del riu Brugent, afl. esq. del Ter, des d'Amer en amunt, i de l'antic castell que hi havia a mig curs de la vall.

PRON. POP.: «el castell d'əstɔləs m'explicava l'inf. principal de Sant Aniol de Finestres (pagès molt pràctic de tot el país, intel·ligent, uns 55 anys d'edat) «és un puig, amb ruïnes a dalt», 1964 (XLIV. 96); «castell d'əstɔləs», deia el vell masover del mas de La Granada (damunt St. Aniol), 15-iv-1968; igual pronunciaven en el curs de la conversa, en dies successius, una pagesa d'El Soler de les Encies, i un vell pagès de L'Aumera, de Les Planes; l'inf. principal d'Amer pronunciava igual, tot reconeixent que només havia estat a St. Salvador, però no al castell mateix.

És també la forma que revesteix el nom de la vall en la tradició folklòrico-literària i piadosa: «Rodejada de les valls, / d'Estoles, Mer i Rupit / ---» Goigs de la Mare de Déu del Far (DAg, s. v. *vall*). «Adéu, Vall d'Hestoles, / lloc de Sant Feliu,¹ / allí on jo vivia, / <l> hivern i <l> estiu», pastorell recollida per Marian Aguiló a Besalú (J.Ma. Cases i Homs, *BABL* XII, 191).

Jo mateix vaig voler pujar al puig del castell, l'any 1970: pujada aspra, i a dalt parets de base, sense ja cap estructura clara, en rondant el cim del turó: situat, amb bell domini de vista, en avall de St. Feliu de Pallerols, entre aquest poble i Cogolls, bon tros vall amunt de Les Planes.

No manca de valor el que n'explica Cels Gomis en «Excursió a la Vall de Hostoles» publ. en el *Bull. de l'Assoc. d'Excurs. Catalana* IV, 282, i en la monografia *La Vall de Hóstoles*, 32 p. i n.98, (C. Exc. C.), 1894, per bé que ignorem si la bàrbara accentuació *Hóstoles*² la hi va posar l'autor, o l'editor i impressor d'aquest opuscle.³ Però les notícies que en dona són de naturalesa folklòrica, geogràfica i excursionista, més que històriques (més aviat crítiques i de segona mà).

MENCIONS ANT.

A) Del nom de la vall o el castell. 1021: «Collotorto, Sto. Acisclo et ipsos castellos q. d. *Ostoles* et Adeder, simul cum ipsa castellania de *Ostoles*, et ipsos castellos Melanno ---» (*Li. Fe. Ma.* II, § 497). 1053-71, doc. indatat de la comtessa Almodis, que era comtessa de Bna. en aquests anys: «--- que mandavit Adalmus comitissa de ipso castro de *Ostoles* et de ipsa forteda que ibi est --- prescriptum castrum de *Ostoles* ---» (*Li. Fe. Ma.* § 480, I, 511.17, 18); altre doc., indatat, de text quasi igual: «--- castrum de *Ostoles* ---» (§ 480, 512.1, 2f).

1218: «4 nonas Sept obiit Bnus. *Hostolensis* abbas S. Felicis» en un necrologi, copiat en ms. del S. XIV (Vill., *Vi. Li.* XII, 299); 1259: castrum de *Ostoles*, i en un altre doc. del mateix any: *Ostoles* (Miret S., *Itin. d.J.I.*, 284 i 388); 1267: Jaume I perdona Guillem Galceran per la guerra que li ha fet quan el rei va

recuperar el «castrum de *Ostolesio*» (doc. p.p. Giménez Soler, en *RHisp.* XII, 304n.): crec que és el d'aquest mateix any, del qual CCandi copia aquest mots (*Mi. Hi. Ca.* II, 277);³ 1277: «universitas hominum de termino castri de *Ostolesio* --- aput *Ostolesium* homines et term.»; i, a continuació: «cum mississent quandam mulierem pro vino in valle de *Ostoles* ---» (Monsalv. xv, 385.22, 386.15, 386.25)

1341: «St. Cristophori de *Planis*, vallis *Ostolesio*» (Monsalv. XVI, 323); 1342: «Ermesendis, uxor B.U. de Cabrencio, castrum de *Ostoles* --- legavit Hugueto de *Sta. Pace*» (Monsalv. xv, 403.5); 1359: Vall d'*Ostales*» (*CoDoACA* XII, 96), 1362 en la traducció del *Ll. Vert* de Girona: «castrum de *Hostolesi* --- capella Bti. Gerdali, castri de *Ostolesio* --- Nobilis G. de *Ruppebertino*, dominus castri de *Hostalesio*» (pp. 153, 157, 211, cita d'Alsius, *Nomencl.* p. 147. 1427: «castell de *Hostoles*» (CCandi, *St. Hilari Sacalm*, p. 87). En la documentació copiosa referent al terratrèmol de 1427 que apleguen Ed. Fontserè i Jos. Iglésies (*Recopilació Sísmica*) apareix una dotzena de vegades el nom d'*Hostoles*. parlant de la vall, sempre amb aquesta grafia (pp. 105. ss. fins cap a la p. 150), i encara en altres pp., que es poden trobar a l'índex.

B) Cito a part el testimoni de Cerverí de Girona, atès no sols el caràcter literari, sinó el fet d'estar en vers, i així tenim assegurat no sols el nombre de síl·labes, sinó també els indicis que se'n podran treure sobre la posició de l'accent. En la Pastorell la IV, (90.v.17), en la llista dels castells que els estudiants haurien de visitar per tal que les senyores castlanes subvencionin llurs estudis. «Begur, Monclús. Requezén no-y jaquia, / Bas, *Ostoles* ne Bagà, per mal trayre, / ne Canauda---». *Per mal trayre* o sigui: i, (si voleu anar) per llocs penosos, poseu-hi tal i tal, al·ludint a la situació muntanyosa de les garrotxes on es troben Bagà, *Ostoles* i Canalda.

Es podria sospitar que el vers suposi l'accentuació *Ostolès*, no ho nego del tot, en la meva edició crítica i comentada (II, p. 184); però tampoc hi ha cap raó positiva per admetre-ho, perquè aquí hi pot haver «cesura lírica», en la 4a. síl·laba (o sigui darrere aquest mot), i llavors s'accentua la 3a. síl·laba del vers (*Ostòles*), tal com en els versos 2, 10, 21, 22, 23, 26, 29, 30 i altres del mateix poema, o en *Canauda* del v. 18. L'accentuació, doncs, pot ser més aviat *Ostòles*, que *Ostolès*; i, en tot cas, és impossible accentuar-hi la inicial.

C) Cito també a part altres testimonis del nom de la vall, o del castell, que trobo en historiadors i erudits, però en text resumit, sense cita de la forma precisa, a. 1150 (Hinojosa, *Reg. Sen.*, p. 78); 1184 (Monsalv. XVII, 68); CCandi (*Mi. Hi. Ca.* I, 229).

D) Noms de barons, que devien ser senyors del castell o de la vall. 1010. Mirona *Ostolensis*, però